

การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนโรงซ้อน 45 แขวง ลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

A DEVELOPMENT AND ELIMINATION OF SOCIAL INEQUALITY IN BANGKOK,
METROPOLITAN AREA: A CASE STUDY OF RAONG-CHORN 45COMMUNITY, LADYAO,
CHATUCHAK, BANGKOK, THAILAND

ดร.จรรยา พุกยาภรณ์¹ สรพล บุรณกุล² สุพัฒน์กุล ภัคโชค³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและค้นหาความต้องการของชุมชนในความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ประเด็น ประกอบด้วย 1.1) การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน 1.2) การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน 1.3) การแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 1.4) การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ 1.5) การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ 1.6) ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น 2) เพื่อพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยผ่านโครงการเงินทุนต้นกล้า และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการแก้ปัญหาของชุมชน กลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนชุมชนโรงซ้อน 45 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณแล้วนำมาเรียบเรียงเป็นกรณีศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า 1)การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนถือเป็นความต้องการจำเป็นของชุมชนในเรื่องอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัย ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันและระงับอัคคีภัย 2) การจัดโครงการโรงซ้อนรวมใจ ตำบลอัคคีภัยโดยใช้เงินทุนต้นกล้าสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการจำเป็นของชุมชน 3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการแก้ปัญหาของชุมชนคือการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนโรงซ้อน45 ในรูปแบบของ กลุ่มช่วยเหลือตนเองตัวแบบดังกล่าวสามารถเป็นแนวการปฏิบัติที่ดีเลิศในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่นๆได้

คำสำคัญ: การพัฒนาและแก้ไข ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ชุมชนโรงซ้อน 45

¹รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

²หัวหน้าสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

³ผู้ประสานงาน USR มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ABSTRACT

This research aimed to: 1) study and analyze current situation and needs of the Raong-Chorn 45 community by engaging participation of its local citizen to eliminate social inequalities in six areas which are 1.1) access to education and youth development 1.2) development for physical surroundings of the community 1.3) poverty and low level of community proficiency building 1.4) unfair treatment from government sectors 1.5) access to public resources 1.6) disparity in expressing opinion; 2) develop the approach for community needsthrough “Seed Money” funding and 3) analyze the key success factors forcollaborative problem solving in community. Research population was the citizen of the Raong-Chorn 45 community. Research methodology used qualitative research and quantitative datawhich applied research tools by Ladder Technique and Appreciation- Influence- Control (A-I-C) Technique .The research reveals that: 1) development for physical surroundings of the community are the community needs; 2) utilization of the “Seed Money” funding for promotion of awareness and cooperation of the locals as well as procurement of equipment for fire hazard prevention and control; is at the heart of this research and can lead to problem solving in many issues; 3) establishment of “Self-Help” group is seen as a best-practice approach and as a driving force model to create sustainable strength of the community.

Keywords: Development and Elimination, Social Inequality, Raong-Chorn 45 Community

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

กรุงเทพมหานครมีนโยบายในการจัดทำแผนปรองดองกรุงเทพมหานครขึ้นในปี พ.ศ. 2554 ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐบาลที่ดำเนินการโครงการร่วมปฏิรูปประเทศไทย และให้จัดทำแผนปรองดองประเทศไทยร่วมกับ 3 ภาคส่วน ประกอบด้วย ภาคสื่อสารมวลชน ภาคสถาบันการศึกษา และภาคธุรกิจ การจัดทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างแผนปรองดองตามโครงการร่วมเดินหน้าปฏิรูปประเทศไทย ในประเด็นของการปฏิรูปประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาค ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชุมชนต่างๆ โดยกรุงเทพมหานครได้ขอความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษาในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนนำผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ และประเมินผล

กรุงเทพมหานครจึงได้กำหนดให้ดำเนินการโครงการวิจัยเพื่อพัฒนา และศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับ

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครพร้อมวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดกิจกรรมของโครงการเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เพื่อว่าโครงการดังกล่าวจะส่งผลให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองน่าอยู่ กล่าวคือเป็นเมืองที่มีการสร้างสรรค์ปรับปรุงทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม รวมถึงทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการแก้ปัญหา ช่วยเหลือเยียวยาประชาชน

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ชุมชนโรงซ้อน 45เป็นหนึ่งใน 96 ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีมหาวิทยาลัยศรีปทุม เป็นผู้ดำเนินการศึกษาวิจัยและได้เริ่มโครงการเมื่อเดือนมิถุนายน 2554 ถึงเดือนมีนาคม 2555 การ

ศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีแนวคิดที่ว่าสมาชิกชุมชนนอกจาก ความหมายที่เป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร แล้ว ยังรวมถึงชุมชนที่ไม่ได้จดทะเบียน ซึ่งต่างมี ศักยภาพในการร่วมค้นหาปัญหา สามารถตัดสินใจใน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อการแก้ปัญหา และพัฒนา ชุมชนในลักษณะพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะในสภาวะวิกฤต ทิศทางการเมืองที่สมาชิกชุมชนต้องร่วมกันเรียนรู้ รู้จัก ชุมชนของตนเองมากขึ้น จากการย้อนอดีต การ วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน การมองอนาคตของชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนโรงซ้อน45 ตั้งอยู่ชอย พหลโยธิน 45 แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานครบนพื้นที่ 25 ไร่ ลักษณะทางกายภาพ เป็นชุมชนบ้านเดี่ยว ลักษณะบ้านเรือนเป็นอาคารไม้ และอาคารปูน มีถนนปูนโดยรอบ พ.ศ. 2500ประชาชน เริ่มเข้ามาตั้งรกรากมีการประกอบธุรกิจในครัวเรือนผลิต ซ้อนส้มทองลงหิน ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาชั้นสูงของ ชาวบ้าน และถือเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญในอุตสาหกรรม ดังกล่าวพ.ศ. 2547 เกิดอัคคีภัยบริเวณชุมชนโรงซ้อน 45 ทำให้บ้านเรือนเสียหายไปถึง 7 หลังคาเรือน ชาวบ้าน เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มจึงได้ดำเนินการ จัดตั้งเป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วย กรรมการชุมชน พ.ศ. 2534 เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2547 โดยคาดว่า การจัดตั้งชุมชนโรงซ้อน 45 จะทำให้ได้ รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ปัจจุบัน ชุมชนโรงซ้อน 45มีสภาพเป็นชุมชนเมืองขนาดเล็ก ใน ส่วนของโรงงานทำซ้อนได้เลิกกิจการไปแล้ว เนื่องจาก แบทรับต้นทุนวัตถุดิบที่สูงขึ้นไม่ไหวลักษณะทาง ประชากรและสังคมปัจจุบันชุมชนโรงซ้อน 45มี บ้านเรือนทั้งหมด 74 หลังคาเรือน มีประชากรรวม 387 คน เป็นเพศชาย 198 คน และเพศหญิง 189 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2553) ประชากรที่อาศัยอยู่ส่วนใหญ่ เป็นวัยทำงาน ประกอบธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย รับราชการ และรับจ้างทั่วไปนับถือศาสนาพุทธ 100% อาศัยอยู่รวม กันเป็นครอบครัว ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงจะสืบเชื้อสายมาจาก เครือญาติเดียวกันกิจกรรมของชุมชน เช่น งานประเพณี ประจำปี งานตามวาระเทศกาลต่างๆ เช่น งานวันแม่ 12 สิงหาคม ในทุกปี ประเพณีดิงามที่ยังดำรงอยู่ของชุมชน

เช่น รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ จัดงานทำบุญตักบาตรเลี้ยงปี ใหม่ ด้านการปกครองมีการเลือกคณะกรรมการชุมชน เป็นตัวแทนชุมชนเพื่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ของทางราชการ ปัจจุบันมีคณะกรรมการชุมชน 7 คน มี วาระการทำงาน 2 ปี เป็นชาย 4 คน และหญิง 3 คน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและค้นหาความ ต้องการของชุมชนในความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ประเด็น ประกอบด้วย 1.1) การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน 1.2) การพัฒนาด้านกายภาพ ของชุมชน 1.3) การแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้าง ความเข้มแข็งแก่ชุมชน 1.4) การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดย อำนาจรัฐ 1.5) การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ 1.6) ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น

2. เพื่อพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาและตอบ สอนองความต้องการของชุมชนโดยผ่านโครงการเงินทุน ต้นกล้า(seed money)

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการ แก้ปัญหาของชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

1. กรอบของประเด็นที่ทำการศึกษาเพื่อพัฒนา และแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประกอบด้วย 6 ประเด็น คือ 1.1) การเข้าถึงระบบการศึกษาและการ พัฒนาเยาวชน 1.2) การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน 1.3) การแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความ เข้มแข็งแก่ชุมชน 1.4) การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดย อำนาจรัฐ 1.5) การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ 1.6) ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น

2. กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคัดเลือกมาจากการแบ่งช่วงอายุของประชากรในชุมชนเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วยเด็กและเยาวชน อายุ 13-22 ปีผู้อยู่ในวัย แรงงาน อายุ 23-35 ปีและอายุ 36-55 ปีผู้สูงอายุ อายุ 56-65 ปีและกลุ่มของผู้นำ/กรรมการชุมชนคัดเลือกกลุ่ม ละประมาณ 9 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชาย จำนวน 21 คน เพศหญิง จำนวน 24 คน รวมทั้งสิ้น 45 คนโดยผู้ ที่เข้าเกณฑ์การพิจารณาควรมีคุณสมบัติคืออ่านและ

เขียนหนังสือได้อยู่ในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 3 ปีเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมาจากหลากหลายอาชีพไม่ควรมาจากครัวเรือนเดียวกันและกระจายมาจากทั่วทั้งชุมชน และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มได้ตั้งแต่ต้นจนจบ

3. โครงการเงินทุนต้นกล้า(seed money)มีงบประมาณดำเนินการ 100,000 บาทจากการสนับสนุนของกรุงเทพมหานคร

4. ระยะเวลาของโครงการวิจัย ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2554 ถึงเดือนมีนาคม 2555

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

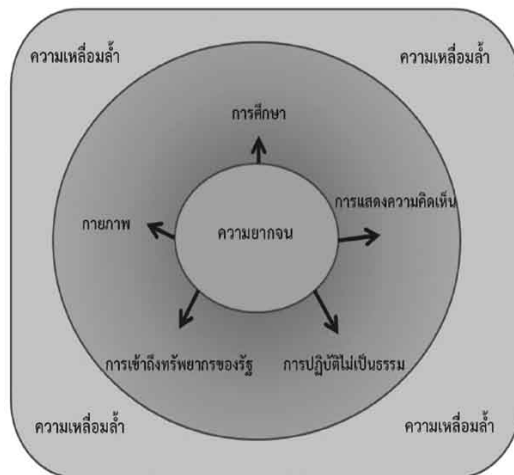
ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม

หากพิจารณาความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยพบว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้เป็นปัญหาที่ถูกพิจารณาถึงเป็นอันดับแรก กิตติศักดิ์ สินธุวิช (2548) พบว่า การกระจายรายได้ของประเทศไทยนั้น แม้ในช่วงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ จะตกอยู่กับกลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุดเพียงร้อยละ 20 แรกเท่านั้นซึ่งเป็นลักษณะความห่างของชั้นรายได้ของประเทศไทยในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ซึ่งความเหลื่อมล้ำของรายได้ก็นำมาสู่ความแตกต่างของคุณภาพชีวิตของประชากรไทยในด้านต่างๆ

ปัญหาหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้นมาจากปัญหาความยากจนเนื่องจากผู้ที่มีความยากจนจะเป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าระดับมาตรฐาน

ซึ่งยากต่อการหาที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกยากที่จะมีการศึกษาที่ดีเนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องมุ่งทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวรวมถึงปัญหาของการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐที่ยังต้องแก้ไขเช่นระบบการศึกษาบริการสาธารณสุขน้ำดื่มที่สะอาดปลอดภัยซึ่งยังไม่ทั่วถึงและไม่เป็นธรรมส่วนหนึ่งมีผลมาจากการที่บุคคลเหล่านี้มีระดับการศึกษาที่ไม่สูงและเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เพียงพอที่จะรู้เท่าทันกลุ่มคนที่มีอำนาจเหนือกว่าที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์นำมาสู่ปัญหาต่างๆทางสังคมและประเด็นสุดท้ายคือสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่ยังต้องสร้างความตระหนักให้รับรู้ถึงสิทธิที่สามารถกระทำได้ รวมถึงช่องทางซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากปัญหาความยากจนเป็นหลักนำมาสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือความไม่เท่าเทียมกันในสังคมดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมไทยใน 6 ประเด็นดังภาพ 1 (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2554, หน้า6-9)

จากการศึกษาข้างต้นนำมาสู่ประเด็นการศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมเมืองทั้งหมด 6 ประเด็นประกอบด้วย 1)ปัญหาการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน 2)ปัญหาการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน 3)ปัญหาการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน 4)ปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ 5)ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐและ6) ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น

ภาพ 1 กรอบของประเด็นที่ทำการศึกษาเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่มา (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2554)

เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation- Influence- Control : A - I - C)

อรพินธ์ สโพชชัย(2537,หน้า 23-35) อธิบายถึงเทคนิค AIC ว่าเป็นเทคนิคที่พัฒนามาจากแนวคิดของสถาบันเอกชนชื่อ Organization for Development International Institute(ODII) ตั้งขึ้นโดย ทูริต ซาโต้ และวิลเลียม อีสมิธ (Ms.Turid Sato and Dr. William E. Smith) กระบวนการนี้ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute: TDRI) และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (Population and Community Development Association: PDA)

จากการศึกษาได้พบว่า เทคนิค AIC เป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้ร่วมพัฒนาชุมชน เทคนิค AIC ที่นำมาประยุกต์สำหรับการประชุมระดมความคิดในการพัฒนาชุมชน คือ เทคนิคการระดมความคิดของสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค เป็นกระบวนการที่ให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เทคนิค AIC สามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสำหรับการวางแผนพัฒนาชุมชนและการกำหนดแผนปฏิบัติการ ประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้(อรพินธ์ สโพชชัย, 2537, หน้า 13)

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation หรือ A) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงข้อคิดเห็นรับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย

2. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I)คือ ขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาและเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือการคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยแยกออก

เป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านทำเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอก และกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอทุนอุดหนุนจากภาครัฐ

3. ขั้นตอนการสร้างแนวปฏิบัติ (Control หรือ C)คือ การนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินงานรับผิดชอบขั้นตอนนี้แบ่งออกเป็น 2 ช่วงได้แก่ 1) การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ 2) การตกลงในรายละเอียดในการดำเนินงาน

ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้ง นี้ใช้เทคนิค AIC ร่วมกับเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต (Ladder Technique) ซึ่งเป็นวิธีการประเมินสภาพการณ์ต่างๆ ตั้งแต่อดีตปัจจุบันและอนาคตของกลุ่มเป้าหมายโดยให้กลุ่มเป้าหมายประเมินสภาพการณ์ต่างๆออกมาเป็นตัวเลขด้วยการเปรียบเทียบกับระดับของขั้นบันไดโดยกำหนดให้บันไดขั้นต่ำสุดคือขั้นที่1 และสูงสุดคือขั้นที่10 เป็นการแทนค่าข้อมูลเชิงคุณภาพมาเป็นคะแนน (กมลทิพย์ อาร์ธอส, 2554)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลที่ได้มีการรวบรวมไว้แล้ว(ข้อมูลทุติยภูมิ) ของชุมชนโรงซ้อ 45 จากสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

2. ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชน และตัวแทนประชากรของชุมชน ด้วยการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญ และปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานให้เป็นปัจจุบันจากข้อมูลทุติยภูมิในข้อ 1. ข้อมูลดังกล่าวครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา แรงงาน การจ้างงาน สาธารณสุข สภาพปัญหา เหตุการณ์สำคัญของชุมชนและความต้องการของประชาชนในชุมชนเบื้องต้น

3. ลงพื้นที่วินิจฉัยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PRA)เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนภายใน และภายนอกชุมชนโดยอาศัยเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพประกอบกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากประชาชนในชุมชน คือ แบบสำรวจข้อมูลชุมชน (Village Profile) การสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) รวมทั้งการปรับปรุงแผนที่ทางเดินชุมชน (Community Map) ให้ทันสมัย

4. จัดเวทีเพื่อรับฟังและประเมินความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้วยเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิต(Ladder Technique)ขั้นตอนนี้ใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อรับทราบความเป็นอยู่ ความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยให้ตัวแทนประชาชนเป็นผู้ประเมินตนเองตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต ภายใต้กรอบระยะเวลา 2 ปี

5. จัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเพื่อการปรองดองในชุมชน ด้วยเทคนิค AICและการ

ประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน (Community Needs Assessment: CNA) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ตัวแทนประชาชนได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน และแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการ โดยมีขั้น

ตอนการดำเนินการได้แก่ การทบทวนสภาพชุมชนจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน การพิจารณาผลจากการทำบ้านได้คุณภาพชีวิตเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม การระดมความคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนในอนาคต และร่วมเสนอกิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับชุมชนในอนาคต

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1.เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและค้นหาความต้องการของชุมชนในความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ประเด็น

สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของชุมชนโดยวัดระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยให้ตัวแทนประชาชนเป็นผู้ประเมินตนเองตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน และคาดการณ์ในอนาคตภายใต้กรอบระยะเวลา 2 ปีด้วยเทคนิคบันไดคุณภาพชีวิตโดยกำหนดให้บันไดขั้นต่ำสุดคือขั้นที่ 1 และสูงสุดคือขั้นที่10 เป็นการแทนค่าข้อมูลเชิงคุณภาพ แปลความหมายออกมาเป็นคะแนนความพึงพอใจ/ความคาดหวัง ตั้งแต่ค่าน้อยที่สุดคือ1 จนถึงค่าสูงที่สุด คือ 10 สรุปผลการวิจัยได้ดัง ตาราง 1

ตาราง 1

ภาพรวมคะแนนของสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ของชุมชน

ประเด็นในบันไดคุณภาพชีวิต	อดีต (2 ปีที่แล้ว)	ปัจจุบัน	อนาคต (อีก 2 ปีข้างหน้า)
1. การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน	4.18	5.47	7.84
2. การพัฒนาทางกายภาพของชุมชน	3.75	5.18	7.84
3. การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน	4.11	5.23	7.45
4. การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ	3.82	5.02	7.32
5. การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ	3.93	5.32	7.32
6. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน	3.34	4.98	7.20
ภาพรวมของทั้ง 6 ประเด็น	3.86	5.20	7.50

จากตาราง1ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย เพศชายจำนวน21คนเพศหญิงจำนวน 24 คน รวมทั้งสิ้น 45 คน ให้คะแนนสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ใน อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ของชุมชนโรงซ้อน 45 มีผลคะแนนเฉลี่ยจากบันได 10 ชั้น ดังนี้

ภาพรวมของทั้ง 6 ประเด็น สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอดีต (2 ปีที่ผ่านมา) มีระดับคะแนนความพึงพอใจ คิดเป็น 3.86 สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในปัจจุบันมีระดับคะแนนความพึงพอใจ คิดเป็น 5.20 และสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ทางสังคมในอนาคต (อีก 2 ปีข้างหน้า)มีระดับคะแนนความคาดหวังจะให้เกิด คิดเป็น 7.50

แสดงเป็นรายประเด็น พบว่า สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชนมีระดับคะแนนความพึงพอใจ น้อยที่สุด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ส่วนความคาดหวังในอนาคต มีระดับคะแนนความพึงพอใจที่คาดหวังจะให้เกิดมากที่สุด ในประเด็นการเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนและการพัฒนาทางกายภาพของชุมชน

ภาพ2 กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม

นอกจากข้อมูลเชิงปริมาณข้างต้น กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมประชุมในกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แสดงความคิดเห็นในการทบทวนสภาพชุมชนจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ในแต่ละประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน

ค่าใช้จ่ายในการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนของชุมชนเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐยังต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมให้ทางโรงเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจต่อการเข้ารับการศึกษาของเยาวชนนั้น พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากรัฐช่วยสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่หากจะให้เรียนเสริมในความสามารถพิเศษอื่นๆ กับโรงเรียน สถาบันเอกชน หรือเรียนพิเศษตามสถาบันกวดวิชา พบว่า สภาพทาง

เศรษฐกิจในครอบครัวเป็นอุปสรรค รวมทั้งพบว่าหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับน้อย

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาทางกายภาพของชุมชน ระบบป้องกันอัคคีภัย ความปลอดภัยของชุมชน มีสภาพปานกลาง โดยเฉพาะอุปกรณ์ดับเพลิงที่สามารถเข้าถึงในพื้นที่แคบๆยังไม่มี พื้นที่ส่วนกลางและอุปกรณ์ส่วนกลางเพื่อการจัดกิจกรรมที่เป็นของชุมชนยังไม่เพียงพอซึ่งปัจจุบันยังใช้การหยิบยืมจากบ้านกรรมการชุมชน สภาพแสงสว่างบริเวณทางเดินของชุมชน มีสภาพปานกลาง คนในชุมชนต้องการให้สำนักงานเขตเข้ามาติดไฟเพิ่มเติมเพื่อการสัญจรเวลากลางคืน

ประเด็นที่ 3 การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนต้องการฝึกวิชาชีพหรือทักษะแรงงาน เช่น การทำอาหาร ทำขนม ของใช้ ช่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า นวดแผนโบราณ ฝึกอาชีพเสริมสวย ค่าใช้จ่ายที่สำคัญที่สุดและมีสัดส่วนสูงที่สุด คือ ค่าอาหาร ที่อยู่อาศัย สุขภาพ ตามลำดับความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน ในแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนควรแก้ไขดังนี้ คือ ให้ภาครัฐเข้ามาสำรวจภาระหนี้สินและช่วยเหลือ มีกองทุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ จัดตั้งสหกรณ์ชุมชน

ประเด็นที่ 4 การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

สมาชิกชุมชนพบปัญหาในเรื่องเหล่านี้ คือ เจ้าหน้าที่เขตกับแม่ค้าขายของ การซื้อสิทธิ์ของนักการเมืองทุกระดับ นักการเมืองขาดความเที่ยงธรรม ตำรวจจับมอเตอร์ไซด์ตามขอย กฎหมายที่สมาชิกในชุมชนเห็นว่าไม่เป็นธรรม คือ กฎหมายค้าปลีกร่างกฎหมาย แรงงาน เนื่องจากถูกนายจ้างเอาเปรียบบ่อยครั้ง

ประเด็นที่ 5 การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

สมาชิกชุมชนมีความคิดเห็นว่ นโยบายรักษาฟรีและประกันสังคม ยังไม่มีประสิทธิภาพเรื่องคุณภาพยาและการรักษา ตลอดจนยังมีองค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมสุขภาพคนในชุมชนไม่เพียงพอ สมาชิกของชุมชนใช้การพึ่งพาตนเอง เนื่องจากมีประสบการณ์เรื่องอค์คิภัยที่ขาดการเหลียวแลจากหน่วยงานรัฐ และชุมชนยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจังในด้านกีฬาและนันทนาการ

ประเด็นที่ 6 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตอบสนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน

สมาชิกของชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เกิดจากสาเหตุทางเศรษฐกิจ เนื่องจากต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำมาหากิน จึงทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ขาดความรู้ในประเด็นสาธารณะ ขาดช่องทางและเวทีในการแสดงความคิดเห็น ช่องทางการสื่อสารระหว่างชุมชนกับรัฐที่สมาชิกในชุมชนเข้าใจ มีเพียงการส่งผู้นำ คณะกรรมการชุมชน เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะเขต เท่านั้น การตอบสนองของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความล่าช้า บางครั้งไม่ทำตามสัญญา และคนกลุ่มน้อยที่มีอิทธิพลหรือที่เป็นพวกพ้องเท่านั้นที่จะได้รับการตอบสนอง

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2. เพื่อพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยผ่านโครงการเงินทุนต้นกล้า(seed money)

การจัดทำแผนพัฒนาเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหาระดับชุมชนโดยโครงการ/กิจกรรมที่ได้รับจากการจัดประชุมระดมความคิดของชาวชุมชนโดยเทคนิคAIC ด้วยการร่วมเสนอโครงการ/กิจกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กิจกรรมที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง 2) กิจกรรมที่ชุมชนทำร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานอื่นๆ และ 3) กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากรัฐ และหน่วยงานอื่นๆ ผลการระดมสมองได้โครงการในลักษณะต่างๆ ดังนี้

โครงการ/กิจกรรมที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง โดยเรียงลำดับความสำคัญ คือ 1. โครงการรณรงค์แก้ไขและต่อต้านอบายมุขทุกประเภทในชุมชน 2. โครงการกีฬาต่อต้านยาเสพติด 3. โครงการฝึกอาชีพเสริมให้สมาชิกในชุมชน(ทำอาหาร เสริมสวย ของชำร่วย ผลิตภัณฑ์ชีวภาพ ฯลฯ) 4. โครงการสอนเสริมวิชาการ

โครงการ/กิจกรรมที่ชุมชนทำร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเรียงลำดับความสำคัญ คือ 1. โครงการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม 2.โครงการสร้างร้านค้า OTOP ของชุมชน 3. โครงการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชน

โครงการ/กิจกรรมที่ชุมชนขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเรียงลำดับความสำคัญ ได้แก่ 1. โครงการโรงซัอนต้านอค์คิภัย 2. โครงการจัดหาครุภัณฑ์ที่ใช้สำหรับส่วนรวมของชุมชน3. โครงการการขอย้ายสิทธิ์การรักษาพยาบาลเป็นศูนย์สาธารณสุข244. โครงการสิทธิ์การใช้บัตรทองให้สามารถใช้ได้ทุกโรงพยาบาลและ5.โครงการลดค่าใช้จ่ายทางการศึกษา

ผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมจากการระดมความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน โดยใช้กระบวนการ AIC ความต้องการจำเป็นในด้านการพัฒนาทางกายภาพของชุมชนโรงซัอน 45 ถือเป็นสิ่งสำคัญ สมาชิกชุมชนจึงได้เสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งได้รับการอนุมัติและดำเนินโครงการโดยใช้เงินทุนต้นกล้า (seed money) เพื่อการพัฒนาชุมชน มีผลการดำเนินการ ดังนี้

โครงการ โรงซ้อนรวมใจ ด้านอัครศรัทธา และ จัดหาครุภัณฑ์เพื่อการรวมกลุ่มของชุมชน ซึ่งมี วัตถุประสงค์ของโครงการสองประการ คือ ประการแรก เพื่อจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจกับสมาชิกของ ชุมชนโรงซ้อน 45 เรื่องการป้องกันอัครศรัทธาและการดับเพลิงภาคสนาม ประการที่สองเพื่อจัดหาครุภัณฑ์ที่ จำเป็นที่ใช้ในการจัดการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน

กิจกรรมของโครงการ แบ่งเป็นสองกิจกรรมหลักคือ กิจกรรมที่ 1 จัดการฝึกอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการป้องกันอัครศรัทธาและการดับเพลิงภาคสนาม ซึ่งประโยชน์จะตกอยู่กับกับกลุ่มเป้าหมายคือสมาชิก ทั้งหมดของชุมชน ตลอดจนชุมชนใกล้เคียง และ กิจกรรมที่ 2 จัดหาครุภัณฑ์ที่จำเป็นที่ใช้ในการจัดการ รวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสามารถนำไปใช้ใน กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนได้อย่างทั่วถึง

ผลลัพธ์หลังเสร็จสิ้นโครงการสมาชิกชุมชนโรง ซ้อน 45 เข้าร่วมโครงการจำนวน 60 คน ซึ่งจากผลการ ประเมินโครงการ ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการป้องกันการเกิดอัครศรัทธา วิธี การใช้อุปกรณ์และการรับมือหากเกิดเหตุการณ์ และ ความพึงพอใจต่อโครงการ ในระดับ มาก ผลลัพธ์ที่เป็น รูปธรรมอีกประการหนึ่ง คือสามารถจัดหาครุภัณฑ์ที่ จำเป็นที่ใช้ในการจัดการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ประกอบด้วย เต็นท์ผ้าใบ โตะ แก้วพลาสติก พัดลมไอน้ำ ถังต้มน้ำไฟฟ้า มหาวิทยาลัยศรีปทุมสมทบแก้วอิ พลาสติกเพิ่มเติมมูลค่า 16,000 บาท วิทยากรฝึกอบรม บริษัท แอนตี้ไฟร์ อินดัสตรี จำกัด มอบค่าใช้จ่ายในการ ฝึกอบรมกลับคืนให้ชุมชน จำนวน 10,800 บาท

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3. เพื่อ วิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการแก้ปัญหาของชุมชน จากการสังเคราะห์ผลการศึกษา พบว่า มีเหตุ ปัจจัยร่วมในการกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนโรงซ้อน 45 ประกอบด้วยปัจจัย ต่อไปนี้

1) สภาพปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน เป็น เหตุที่ทำให้ชาวชุมชนโรงซ้อน45 รวมตัวกัน เป็นพลัง ขับเคลื่อนในการจัดการกับปัญหาของชุมชนในรูปแบบ ของ กลุ่มช่วยเหลือตนเอง(self - help group) ชาว ชุมชนแม้ไม่รู้จักคุ้นเคยกันมาก่อน แต่ก็มาร่วมหา

ทางออกของปัญหาชุมชนร่วมกัน ดังเช่นกรณีศึกษา การ เกิดอัครศรัทธาในชุมชนโรงซ้อน 45 ทั้งนี้เนื่องจากหลาย กรณีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลไม่ทั่วถึง หรือล่าช้า ไม่ทันต่อเหตุการณ์ ชาวชุมชนจึงไม่อาจรอคอยความ ช่วยเหลือจากภาครัฐได้ จึงต้องช่วยตนเองเป็นการ เฉพาะหน้าก่อน เพราะปัญหานั้นสร้างความเดือดร้อน และขัดขวางการดำเนินชีวิตปกติสุข จึงเป็นแรงผลักดัน ที่ทำให้ชาวชุมชนเกิดการรวมตัวกัน

2) ภาวะผู้นำสภาพปัญหาความเดือดร้อนของ ชุมชนเป็นตัวกระตุ้นให้ชาวชุมชนค้นหา ผู้นำตาม ธรรมชาติ ซึ่งหมายถึง บุคคลในชุมชนที่มีบุคลิกภาพโดดเด่น เป็นผู้นำทางความคิดของคนในชุมชน มีบารมี ชาว ชุมชนเชื่อถือ ซึ่งหากผู้นำมีองค์ประกอบของการกล้าคิด และยิ่งกล้ากระทำการอย่างมีความรับผิดชอบต่อผล ประโยชน์ส่วนรวม ก็ยิ่งทำให้ชาวชุมชนศรัทธาและเข้า มาร่วมกระบวนการจัดการกับปัญหา จึงเป็นประเด็น สำคัญที่ผู้นำต้องทำงานด้วยการมีจิตสำนึกสาธารณะ (public consciousness) และความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility)

สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ สรุป

สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมทั้ง 6 ประเด็นของชุมชนโรงซ้อน 45ในอดีต(2 ปีที่ผ่านมา) ใน ปัจจุบัน ตลอดจนความคาดหวังในอนาคต(อีก 2 ปีข้าง หน้า)มีระดับคะแนนเพิ่มขึ้นตามลำดับซึ่งพบว่า ปัญหา ของการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตอบ สอนองของรัฐต่อความคิดเห็นของชุมชนมีระดับคะแนน ความพึงพอใจ น้อยที่สุด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ส่วน ความคาดหวังในอนาคต ที่คาดหวังจะให้เกิดมากที่สุด คือประเด็นการพัฒนาทางกายภาพของชุมชน รวมทั้ง การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน

การจัดโครงการโรงซ้อนรวมใจ ด้านอัครศรัทธา และจัดหาครุภัณฑ์เพื่อการรวมกลุ่มของชุมชน โดยใช้ เงินทุนต้นกล้า (seed money) สามารถแก้ปัญหาในมิติ ต่างๆ ที่เป็นหัวใจในการวิเคราะห์และทำการวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะประเด็นทางกายภาพ ในส่วนของการอบรมเชิง ปฏิบัติการให้ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการป้องกันการเกิด อัครศรัทธา และการรับมือหากเกิดเหตุการณ์ เป็นโครงการที่

ทำให้สมาชิกของชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดอหิวาต์เพื่อป้องกัน ตลอดจนการปฏิบัติตน การใช้อุปกรณ์เพื่อระงับอหิวาต์อย่างถูกวิธี ซึ่งทำให้สมาชิกชุมชนเกิดความตระหนักว่าชุมชนต้องเตรียมความพร้อมตลอดเวลาและต่อเนื่อง ทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ คน รวมทั้งความรู้ที่ถูกต้อง

การรวมกลุ่มมีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน หากชุมชนมีความเข้มแข็งจะสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานภายนอก รวมทั้งทำให้ชุมชนมีพลังต่อรอง และได้รับความสนใจจากหน่วยงานภาครัฐโดยปริยาย ไม่ว่าจะแก้ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นจะได้รับการแก้ไข

อภิปรายผล

1. ปัญหาการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน โรงซั้ว 45 โดยเฉพาะระบบป้องกันอหิวาต์ อุปกรณ์ดับเพลิงที่สามารถเข้าถึงในพื้นที่แคบยังไม่มี ซึ่งเป็นข้อห่วงใยของชาวชุมชน สอดคล้องกับรายงานผลการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร จำนวน 96 ชุมชนของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(2554, หน้า 181-188) พบว่าสภาพปัญหาด้านกายภาพของชุมชนส่วนใหญ่ คือขาดระบบความปลอดภัย ไฟฟ้าส่องสว่าง ระบบป้องกันอหิวาต์

2. สภาพปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน เป็นเหตุที่ทำให้ชาวชุมชนโรงซั้ว 45 รวมตัวกัน เป็นพลังขับเคลื่อนในการจัดการกับปัญหาของชุมชน ในรูปแบบของกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (self - help group) สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ ลักษณะภิกขินชัช(2551) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารสังคมกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมืองพบปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเกิดจากการให้บริการจากหน่วยงานภาครัฐมีความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์วิกฤตหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นโอกาสให้เกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง รวมทั้งค้นพบผู้นำตามธรรมชาติที่อยู่ในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บทบาทของสำนักงานเขตและบทบาทของกรุงเทพมหานคร

1) ต้องส่งเสริมให้เกิดการผนึกกำลังของสังคมในลักษณะประชาคมทุกชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนตื่นตัวที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชุมชนของตนมากขึ้น ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมระยะยาว

2) ระดมสื่อทุกด้านเพื่อปรับทัศนคติและค่านิยมของประชาชนในประเด็นความเหลื่อมล้ำ ให้เคารพสิทธิของกันและกันไม่วัดคุณค่าของคนที่ฐานะความเป็นอยู่ ระดับการศึกษาหรือหน้าที่การงาน ซึ่งจะทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปด้วยความสมานฉันท์ แม้ว่าจะมีความขัดแย้งในความคิด

3) ส่งเสริมบทบาทขององค์กรเอกชน โดยสร้างระบบให้ภาครัฐดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจริงจังและมีความจริงใจ เน้นการมีบทบาทในฐานะหุ้นส่วนเพื่อนคู่คิด ไม่ใช่มีบทบาทเพียงร่วมทำในสิ่งที่รัฐตัดสินใจไว้แล้ว

4) สร้างระบบหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีบทบาทของท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชน ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม โดยเฉพาะเปิดโอกาสให้องค์กรภาคเอกชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารบริการของรัฐอย่างเพียงพอ เพื่อร่วมพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในหน้าที่หรือการทำงานร่วมกับภาคี เช่น การมีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารความรู้ที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงอย่างทั่วถึง และมีกลไกให้ภาครัฐเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริงให้สาธารณะได้ทราบ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่จะดำเนินงานในพื้นที่ต่างๆ ระเบียบ กฎเกณฑ์ในการจัดสรรทรัพยากร สิทธิประโยชน์ของประชาชนจากการบริการของรัฐและท้องถิ่น

5) ต้องส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต ชุมชน ภาคเอกชน และประชาชนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาของสังคมโดยพลังความร่วมมือของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน ตัดสินใจ วางแผนดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน โดยให้มีการร่วมสรุปบทเรียนเป็นระยะๆ เพื่อใช้ความล้มเหลวและความสำเร็จในการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนต่อไป

บทบาทของนักพัฒนาชุมชน

1) นักพัฒนาชุมชนต้องมีจุดยืนเดียวกับชาวชุมชน มองปัญหาจากทัศนะของชาวชุมชน เพื่อให้เข้าใจ

ปัญหาความต้องการของชุมชน

2) ทำงานร่วมกับคนในชุมชน การทำให้คนในชุมชนเข้าใจปัญหาของตนเอง และมีกำลังใจลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิดแก้ไขปัญหากัน

3) ให้ชุมชนเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นฝ่ายรับข้างเดียว เพราะชุมชนเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา ผลของการพัฒนานั้นตกอยู่ที่ชุมชนโดยตรง

4) ต้องศึกษาชุมชน เสาะแสวงหาข้อมูลต่างๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกัน ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดี จะเป็นการยากที่จะได้รู้ และเข้าใจปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชาวชุมชน

5) ต้องให้การศึกษากับชุมชน วิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริง ผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน การกระตุ้นให้

ประชาชนได้รู้เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งการจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น เพื่อค้นหาปัญหาาร่วมกันของชุมชนเป็นสิ่งที่จำเป็น ข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติ

1. การกระทำหรือการจัดกิจกรรมใดๆ ต้องกระทำเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน มิใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาจผ่านตัวแทนหรือแกนนำชุมชนซึ่งความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับระดับการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน และการสื่อสารแบบสองทางระหว่างผู้นำกับชาวชุมชน จนเป็นที่เข้าใจถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกันอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

2. การสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงในการจัดการกับปัญหาเป้าหมายของชุมชนนั้น ต้องเริ่มต้นจากคนในชุมชนและความต้องการจำเป็นของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ติดตามประเมินผลภายหลังโครงการและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่มีลักษณะเดียวกับชุมชนโรงเรียน 45 ในสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยใช้ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ประเด็นเดิมเป็นกรอบในการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ อาร์ธอส.(2554). ‘มหาวิทยาลัย’ พลัง. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2554, จากhttp://www.pdf-repo.com/pdf_1a/1123g17o49m9526f60f5.html
- กิตติศักดิ์ สินธุวนิช.(2548). บทบาทของชุมชนในการสร้างความสมานฉันท์ภายใต้ความเหลื่อมล้ำและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม.เอกสารสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สู่สังคมสมานฉันท์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชัยพัฒนา
- ทัศนีย์ ลักษณะภิกขุ. (2551). “การบริหารสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมือง.” รายงานการวิจัยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2555, จาก<http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=656>
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2555). โครงการวิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2537). คู่มือการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน: การพัฒนาหมู่บ้านโดยพลังประชาชน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย